

Izlazak iz krize? O stanju discipline kao temelju transformacije i razvoja

Sažetak:

Autor propituje stanje suvremene politologije kroz prizmu razvoja mainstreama američke političke znanosti. Posrijedi je disciplina koja je duboko ukorijenjena u metodološkoj konzistentosti koja svoje uporište ima u bihevioralizmu i vrijednosnoj neutralnosti.. Teza koja se zasnupa drži da je takva inačica političke znanosti depolitizirana i krajnje apstraktna te se kao takva ne uspijeva izboriti s izazovima koji se pred nju postavljaju. Kao primjer takvog izazova navodi se recentna globalna ekonomska kriza. Autor poziva na izlazak iz samoograničenosti politologije te aplikaciju metodološkog plurizma inherentnog integriranoj i interdisciplinarno umreženoj političkoj znanosti.

Ključne riječi: bihevioralizam, ekonomska kriza, pluralizam, pozitivizam, problemski usmjeravana politologija, razvoj, stanje discipline, vrijednosna neutralnost

Uvod

Razmotrivši gore istaknuti naslov, čak i dobronamjerni čitatelj bi s pravom mogao iznijeti sud o njegovoj preferencioznosti imajući u vidu kompetencije autora te kompleksnost teme. S druge strane, jednako se tako postavlja pitanje, smije li i jedan politolog, čak i ovako mlad i neiskusn, ostati ravnodušan pred izazovima koji su pred nama? Odgovor je svakako niječan. Tim više je na budućim generacijama da se upitaju o stanju i budućnosti discipline, uzevši u obzir da će upravo na njih, ili dijelom i na njih, pasti odgovornost za stanje naše znanosti. Smijemo li stoga propustiti ne upitati se o njenoj budućnosti?

Imajte u vidu da je ovaj rad potaknut željom za boljim razumijevanjem i evaluacijom znanosti kojoj se želim posvetiti. Ovo me, dakako, ne ogradije od grešaka koje ću nedvojbeno počinuti. Takvom je propitivanju nužna pomalo naivna perspektiva jednog „novajlije“ koja bi svakako bila nedopustiva iskusnijim znanstvenicima.

Ostavivši po strani skup subjektivnih ograničavajućih faktora, moram se suočiti i s onim objektivnima. Politička znanost kao takva iznimno je kompleksna disciplina s mnoštvom grana koje često operiraju s posve različitim znanstvenim paradigmatima. Isto tako ona je i međunarodna disciplina koja ima svoje regionalne i nacionalne inačice i tradicije koje se također mogu supstancijalno razlikovati. Upit u stanje jedne tako kompleksne discipline daleko nadilazi opseg ovakvog rada. Iz tog razloga ću se bazirati na ono što se podrazumijeva pod mainstream-om političke znanosti, od njenih početka sve do skore prošlosti. Tu, i takvu inačicu naše discipline, podvrgnut ću kritičkom propitivanju koje se ne iscrpljuje u kritici radi kritike, već ukazuje na nužne pomake kojima se ostvaruje temelj za odgovor na aktualnu svjetsku krizu.

Nakon revidiranja stanja discipline, moguće je definirati polazišnu točku ovog rada. Pretpostavka je nužnost koncentracije na najveće društvene probleme na koje se politička znanost mora fokusirati², nasupro prot vrijednosno neutralnoj, introvertiranoj političkoj znanosti, vođenoj

2 Ne radi se ovdje o politološkoj megalomaniji već upravo suprotno. Samoograničavanje i povlačenje političke znanosti s područja koja joj po pravu pripadaju, dovelo je do suženja znanstvenog dometa kojim se suvremena politička znanost bavi. Da ne bude zabune, ne radi se o pukom širenju opsega istraživanja i problematiziranja te pretendiranju na „prijestolje“ prve među društvenim znanostima. Radi se o situaciji krajnje praktične i situacijske nužnosti, da politička znanost preuzme odgovornost za područja koja su prvenstveno u njenom znanstvenom dometu. Više o ovoj temi: Strpić, Dag (2008) Razvojna politologija i politike razvoja: Političko i razvojno harmoniziranje te ciklička sinergija javnih politika. *Analiza HPD-a 2008*: 211-240.

isključivo metodološkom konzistentnošću. Nakon toga ću napraviti osvrt na najveći problem današnjice, svjetsku ekonomsku krizu, koja dakako, ima široke društvene posljedice. Na kraju ću pokušati prikazati politološko, s najvećim teretom na javno-političko, utemeljenije razvoja i transformacije, zasnovane na pretpostavci da je izlazak iz krize stvar šire društvene, ekonomske i političke transformacije. Nije riječ samo o sanaciji financijskog sustava i ekonomije, već se radi o nužnosti za epohalnom transformacijom nakon koje nema povratka.

1. Osvrt na povijest discipline – problematiziranje vrijednosno neutralne znanosti

U pokušaju trasiranja početaka onoga što bismo mogli nazvati modernom političkom znanostu u Americi³ moramo se vratiti na kraj 19. stoljeća. U tom razdoblju počinje institucionalizacija političke znanosti koja je u to vrijeme bila pod velikim utjecajem dvije druge discipline: prvo i najvažnije, povijesti, ali također i prava. Nastanak APSA-e⁴ 1904. u velikoj se mjeri može razumjeti kao secesija ogranka Američke asocijacije za povijest. Apologija za autonomiju političke znanosti u odnosu na discipline, iz kojih vuče korijene, leži u tvrdnji da je ona „znanstvenija“ nego povijest ili pravo, a bez sumnje više nego politička filozofija. Na vrlo sličnoj argumentaciji zasnovanoj na potrebi za znanstvenim pristupom ekonomiji nastala je Američka asocijacija za ekonomiju nekoliko godina ranije. U prvom periodu razvoja discipline, politička znanost imala je duboke pozitivističke ambicije koje su išle ruku pod ruku s vjerom u progresivizam. Nije bilo govora o čistoj vrijednosnoj neutralnosti.

Druga važna faza u razvoju političke znanosti smješta se u '50-e godine prošlog stoljeća kada je pozitivistički utjecaj postao iznimno moćan

3 U sastavljanju ovog odjeljka oslanjao sam se na djelo *The Evolution of Political Science, APSR Centennial Volume - Special Issue - November 2006*, poglavito na sljedeće članke: Benjamin Barber, *The Politics of Political Science: 'Value-free' Theory and the Wolin-Strauss Dust-Up of 1962*; John S. Dryzek, *Revolutions without Enemies: Transformations in Political Science*; Amy Fried, *The Forgotten Lindsay Rogers and the Development of American Political Science*; John G. Gunnell, *The Founding of the American Political Science Association: Discipline, Profession, Political Theory, and Politics*. Članci se mogu pronaći na www.apsanet.org

4 American Political Science Association

te je donio promjenu u paradigmi koja se obično naziva bihevioralnom revolucijom. Bihevioralni pokret imao je snažan i dugotrajan utjecaj na disciplinu te je u velikoj mjeri utjecao na njen kasniji razvoj. Bihevioralisti su nastojali približiti političku znanost što je bliže moguće metodologiji prirodnih znanosti, što je prema njima značilo da politička znanost mora biti što je više moguće vrijednosno neutralna.

Ukratko, bihevioralistička metodologija naglašava prikupljanje podataka na koje se primjenjuje statistička analiza zasnovana na mnogobrojnim zabilježenim slučajevima. Bihevioralna politička znanost tvrdi da je vrijednosno neutralna u smislu da strogo razlikuje činjenice od vrijednosnih prosudbi. Ona opisuje političke fenomene bez prosudbe o njihovoj valjanosti ili moralnosti. Kroz formulaciju i sistematsko provjeravanje empirijskih hipoteza, bihevioralisti pokušavaju otkriti pravilnosti u političkom ponašanju te se ta hipoteza iskazuje kroz poopćavanje ili teoriju. Bihevioralisti su bili uvjereni da će putem primjene prirodno-znanstvenih metoda istraživanja moći otkriti „opće zakonitosti“ koje upravljaju političkim ponašanjem.

Nema sumnje da je bihevioralizam postao dominantan pokret unutar političke znanosti te da se njegova metodološki usmjeravana logika proširila kroz čitavu disciplinu. Upravo je taj utjecaj bio od odlučujuće važnosti pri nastanku sljedeće dominantne paradigme u političkoj znanosti. Radi se, dakako, o teoriji racionalnog izbora koja je uzela maha nakon '70-ih godina prošlog stoljeća. Osnovna pretpostavka koja stoji iza teorije racionalnog izbora ima svoje korjene u mikroekonomiji. Pretpostavka tvrdi da se obrasci ponašanja u društvu mogu objasniti izborom kojeg pojedinci u tom društvu prave nastojeći maksimizirati koristi te u isto vrijeme minimizirati troškove.

Ovaj kratki osvrt na razvoj dominantne struje u političkoj znanosti govori o disciplini koja drži da njen znanstveni kredibilitet leži u sposobnosti da bude „objektivna“, odnosno „vrijednosno neutralna“, pa čak i „apolitična“. Razvoj discipline od jednog oblika ranog pozitivizma, preko bihevioralizma sve do teorije racionalnog izbora može se sagledati kao pokret koji je prebacio fokus naše discipline s proučavanja homo politicus na proučavanje homo economicus. Čini mi se nedvojbenim da je ovakvo približavanje apolitičnom ekonomičnom viđenju svijeta poricanje samog identiteta političke znanosti kao znanosti koja se bavi onim političkim.

Lako je uvidjeti da je propovijedanje o objektivnosti, neutralnosti i „vrijednosno nesputanoj znanosti“ učinilo priličnu štetu politologiji. Rezultat toga je znanost s visoko sofisticiranom metodologijom koja nije u stanju proizvesti zanimljivo i nadasve novo znanje. Ono što je još fatalnije je

činjenica da imamo depolitiziranu znanost koja ubrzano gubi svoj identitet kao i područje znanstvenog djelovanja. Još jednom se ovdje mora naglasiti kako je moja kritika usmjerena na dominantnu struju političke znanosti. Rekao bih da nema sumnje pri identifikiranju koja je to struja, odnosno pokret. Stoga se mora spomenuti da svakako postoji i bogata tradicija koja u izvjesnom smislu oponira te pruža kritiku spomenutog mainstreama.

2. Odmak od lažne neutralnosti – prena političkoj znanosti

Kombinacija pozitivističke vrijednosne neutralnosti s primjenom prirodno-znanstvenih modela istraživanja proizvela je svojevrsno „čudovište“. Paradoksalno depolitiziranu znanost s krajnje apstraktnim formalnim modelima analize. Takva politička znanost odvojena je od društveno značajnih problema te se bazira na primjeni sofisticiranih matematičkih i statističkih modela čija nam složenost ni najmanje ne pomaže u razumijevanju svijeta u kojem živimo. Teorija racionalnog izbora uspjela je izdvojiti suštinski političke stvari iz političke znanosti tako što je okrenula leđa analizi konkretnih političkih (a i šire društvenih) problema. Postavlja nam se pitanje o alternativnoj viziji (barem spram dominantne inačice) političke znanosti. Rješenje vidim u prebacivanju težišta s metodološki usmjeravane logike na pristup koncentriran na konkretne probleme. Problemski vođena logika mora istraživački izabrati najveće probleme.

Ovakav pristup političkoj znanosti mora biti viđen i kao odmak od fatalnog utjecaja ekonomije na metodologiju političke znanosti, ali i suočavanje s kolonizacijom od strane drugih znanosti (nadasve ekonomije i sociologije), dobrog dijela područja kojim se politička znanost kao takva mora baviti. Kao što je ranije istaknuto, dominantna struja političke znanosti usvojila je mikroekonomski model homo economicus kao polazišnu točku u tumačenju i razumijevanju društvenog i političkog svijeta. Moramo se odvojiti od takvog modela te se usmjeriti na pristup koji integrira društvenu i emocionalnu kompleksnost homo politicus. Bitno je razumjeti da je takav pristup veliki zadatak za političku znanost upravo zbog iznimne kompleksnosti svijeta u kojemu živimo. No, ne smijemo zaboraviti da je upravo naša disciplina, uzevši u obzir bogatstvo grana i pod-područja političke znanosti, možda i jedina do-rasla suočavanju s takvim problemima. Theodore Lowi, bivši predsjed-

nik IPSA-e⁵, odlično problematizira gore navedenu tvrdnju: "Pa ipak je kroz posljednja dva desetljeća politička znanost gubila bitku za definiranje ciljeva od nove hegemonijske paradigme: ekonomske teorije demokracije, po kojoj je i samo slobodno poduzeće dostatno za postizanje svih drugih ciljeva. Ta ekonomska teorija demokracije nije ekonomska znanost, spram koje osjećamo divljenje što graniči s obožavanjem. Ekonomska teorija demokracije nije znanost nego ideologija koje bi se trebalo bojati. Ona svoj kredibilitet izvlači iz ekonomske znanosti te iz anegdotalnog uvida u to kako je kapitalizam zbrisao autoritarizam, pri čemu zanemaruje anegdote koje govore suprotno i one koje joj ne daju za pravo. Bit je u tome da slobodno tržište ne čini slobodnima sve one koji se u nj uključuju, niti se pojavljuje i napreduje bez supstancijalne podrške države. Ipak je u posljednja dva desetljeća bila na djelu snažna i opasna tendencija ocrnjivanja države – i, prema tome, svega političkoga – kao primarnog uzroka iracionalnosti u svijetu. Privreda je doživljavana zatvorenim i samoostvarujućim, samousavršavajućim sustavom koji djeluje kroz svoju unutarnju dinamiku. (...) Politička je znanost disciplina koja istražuje većinu institucionalnih pojava koje ekonomija odstranjuje kao svoje vanjske pretpostavke. Upravo kroz propitivanje tih pretpostavki zadobivamo osnovu na kojoj ekonomiju postavljamo tamo gdje joj je i mjesto. A to bi trebalo biti našim ciljem u ovoj eri globalizacije: unaprijediti razumijevanje institucija državne vlasti i prakticiranja politike koje doista može poboljšati izgled za spašavanje više demokracije od tirana – neovisno o tome je li tiranska samo represivna vladavina zlih političkih elita ili je takva i ona represivna vladavina što djeluje preko mehanizama koji ne priznaju nikakvo pravo osim prava svog mjesta na tržištu" (Lowi, 2001: 60-81).

Kao što smo vidjeli, repolitizacija (u smislu naglašavanja nužnosti adresiranja političkih problema) političke znanosti ima dva aspekta. Metodološki aspekt, zasnovan na repozicioniranju s metodološki vodene logike na problemski inspiriran pristup, i praktični poziv na proliferaciju radova usmjerenih na pitanja od društvenog značaja.

3. Pozadina nastanka krize i aspekti njenog prevladavanja

Svakako najznačajniji problem današnjice je globalna ekonomska kriza. Ova se kriza ne smije shvatiti kao problem ekonomije i ekonomista s čime mi, navodno, nemamo nikakve veze. Kriza seže izvan sfere privrede u sferu politike i, dakako, u sferu društva. Kako po uzrocima tako i po posljedicama. Ne smijemo zaboraviti, kao što će se nadalje pokazati, da su uzroci ove krize jednako politički koliko i ekonomski. Točnije, najjak političkog djelovanja koje bi po prirodi trebalo nadzirati ekonomiju, dovelo je do kaosa na financijskim tržištima. U ovom odjeljku prikazat ću teze Georgea Sorosa o pozadini i uzrocima krize (Soros, 1998).

Najznačajnija karakteristika aktualne financijske krize nalazi se u činjenici da ona nije izazvana nekim vanjskim faktorima (npr. rastom cijene nafte), već je ona nastala uslijed endogenih kontradiktornosti samog financijskog sistema. Činjenica da je ovakav krah inherentan samom sistemu suprotna je prevladavajućoj neoliberalnoj teoriji, koja drži da financijska tržišta teže ravnoteži i da devijacije u odnosu na ravnotežu nastaju nasumično ili da su izazvane nekim egzogenim faktorom u odnosu na kojeg se tržišta teško prilagođavaju. No, žestina i amplituda ove krize pružaju uvjerljive dokaze da je nešto suštinski krivo u prevladavajućom teorijom i s pristupom regulaciji financijskih tržišta. Jasno je da je duboka recesija neizbježna s velikim izgledima za nastup depresije ekonomije. Kako bismo razumjeli što se dogodilo i što treba napraviti kako bi se takva katastrofalna kriza u budućnosti izbjegla moramo usvojiti novi način razmišljanja o načinu na koji tržišta funkcioniraju.

Soros tvrdi da se aktualna kriza razlikuje od različitih financijskih kriza za koje su joj prethodile. Iznosi tezu kako je „eksplozija mjehura“ nekretнина u SAD-u imala ulogu detonatora za eksploziju mnogo većeg „super mjehura“ koji se bio razvijao od '80-ih godina prošlog stoljeća. Rast ovog „super mjehura“ potaknut je promjenom koja je nastala dolaskom na vlast Ronalda Reagana u SAD-u i Margaret Thatcher u Velikoj Britaniji.

Ta promjena označila je početak dominacije neoliberalne teorije financijskih tržišta koja drži da tržišta teže ravnoteži te da su devijacije nasumične ili izazvane vanjskim faktorima. Ta teorija je korištena za apologetiku ogizaciju vjerovanja u nužnost deregulacije tržišta i slobodno ostvarenje sebičnih interesa. Ovo uvjerenje Soros naziva tržišnim fundamentalizmom i tvrdi da je takvo uvjerenje zasnovano na pogrešnoj logici. Ono ne pruža

nikakav dokaz da tržišta mogu funkcionirati savršeno sama po sebi.

Iako je tržišni fundamentalizam zasnovan na krivim postavkama, on je odlično poslužio vlasnicima i menadžerima financijskog kapitala. Globalizacija financijskih tržišta dovela je financijskom kapitalu da se kreće slobodno i nespitano te otežala državama njegovo oporezivanje i regulaciju. Financijska industrija porasla je do te mjere da je čimila 25% ukupnog kapitala u SAD-u.

Usvajanje ove teorije tržišnog fundamentalizma kao vodećeg principa u kreiranju ekonomske politike, budući da je zasnovana na pogrešnim pretpostavkama, nužno dovodi do negativnih posljedica. To se i dokazalo u nizu financijskih kriza. S druge strane, pokazalo se kako su financijska tržišta nestabilna te je opetovano bila potrebna intervencija MMF-a kako bi se krize sanirale. No očito je da je investitorima i vladama bilo zgodno zavaravati same sebe.

Financijski inženjering stvarao je sve sofisticiranije instrumente, tzv. derivative, kojima su se tržišni akteri rješavali rizika, a sve u interesu povećanja (potencijalnog) profita. To inženjerstvo je uzelo velikog maha u kreiranju iznimno kompleksnih instrumenata tako da regulatorne institucije nisu uopće mogle izračunati rizike takvih ulaganja. Ezoterični financijski instrumenti i tehnike za izbjegavanje (bolje rečeno odlaganje) rizika bili su zasnovani na pretpostavci da tržišta kao takva nemaju endogenih kontraktornosti, te da se krahovi događaju nasumično. Gotovo ničim izazvani. No, sve veća upotreba financijskog inženjeringa pokrenula je proces booma i kraha. Tragedija je bila na pomolu. Kriza tržišta nekretninama bila je samo detonator ovog ogromnog mjehura čija je eksplozija bila neizbježna.

Ako pogledamo gore navedeno problematiziranje pozadine krize, možemo uvidjeti kako najveća odgovornost leži upravo na onima koji su bili zaduženi za regulaciju financijskih tržišta. Upravo je slijepa vjera u samoregulaciju tržišta, unatoč brojnim pokazateljima koji su tvrdili suprotno, bila fatalni uzrok ovako velikog kraha.

Nova paradigma regulacije financijskih tržišta mora imati dalekosežne implikacije. Budući da su financijska tržišta po svojoj prirodi sklona mjehurima, regulatorna tijela i institucije moraju preuzeti odgovornost za sprečavanje nekontroliranog rasta tih mjehura. Sve do nedavno, oni su odbijali preuzeti odgovornost za takvu regulaciju.

Soros tvrdi da je nemoguće spriječiti nastanak mjehura, ali bi svakako trebalo biti moguće zadržati ih u razumnim okvirima. To se ne može postići samo kontrolom ponude novca. Regulatorne institucije moraju uračunati i kreditne uvjete jer kredit i novac nikako ne idu odvojeno. Tržišta imaju

svoje uspone i padove te je na regulatorima da proizvode mjere protuteže. Potraga za održivom ravnotežom, ako je ravnoteža uopće i moguća, stalan je proces pokušaja i pogreški. Budući da novac i kredit idu ruku pod ruku te mjehuri ne mogu biti kontrolirani isključivo monetarističkim sredstvima, nužna su dodatna sredstva. Dodatna oruđa se moraju razviti, ili točnije reaktivirati, uzveši u obzir da su takvi instrumenti bili na snazi '50-ih i '60-ih godina prošlog stoljeća. Centralne banke su čak davale upute bankama glade načina na koji bi trebale raspodijeliti zajmове određenim sektorima privrede. Financijski inženjering se također mora strože regulirati.

Što za nas znači izlazak iz krize? Znači li to povratak na „normalno stanje“ od ljeta 2008.? Znači li to sanaciju financijskog sustava radi nastavka iste politike koja je i dovela do ovakvog kraha? Mislim da bi potvrdan odgovor na ova pitanja bio duboko poražavajuć. To bi značilo da ništa nismo naučili iz ove krize, točnije da ne znamo odrediti uzroke te djelovati na taj način da ih trajno eliminiramo, umjesto da ih guramo pod tepih.

Slično si pitanje postavlja i John Gray6. Znači li ovo kraj kapitalizma? Profesor Gray ne vjeruje da je ova kriza kraj kapitalizma kao takvog. No, ono što se pouzdano može reći je da kapitalizam više (osobno se nadam) neće biti isti. Iznosi tvrdnju kako smo na samom zalasku neoliberalne inačice financijskog kapitalizma zasnovanog na dugi i kreditu. Gray, kao i mnogi drugi, još jednom postavlja pitanje. Zašto nisu slušana izričita upozorenja koja su nagoviještala upravo ovakav ishod? Ekonomisti te ljudi iz prakse financijskih tržišta, upozoravali su na neminovnost ovakvog ishoda. No, nitko ih nije slušao. Točnije, nitko nije želio čuti.

Za Graya je ovo kraj neoliberalnog tržišnog fundamentalizma. Daleko je manje izvjesno kakva će paradigma naslijediti staru. Ono što je sigurno neće naslijediti jest neki oblik novog svjetskog poretka. Pred nama se nalazi dugoročni proces transformacije. Profesor Gray uspoređuje promjenu koja je pred nama, s padom komunizma. Pad komunizma je ireverzibilno obilježje povijest. Analogno tome, implozija financijskog sustava je ireverzibilan događaj od iznimnog značaja za budućnost. Gray predviđa da će se političke, društvene i ekonomske posljedice ovako snažne turbulencije tek osjetiti. Krah najvećeg mjehura u povijesti nosi sa sobom niz dugoročnih implikacija. Ne radi se samo o promjeni u bankarstvu ili privredi, već o vakva promjena ima geopolitičke i globalne implikacije. U široj slici, sasvim sigurno veliku ulogu igraju će cijene resursa, poglavito nafte, i to čim prebrodimo prvu fazu krize.

6 Referiram se na predavanje Johna Graya pod naslovom „We're at the fag-end of debt-based finance capitalism“, <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/video/2009/mar/09/capitalism-crisis-john-gray> (9.3.2009.)

Gray zaključuje s prilično uopćenom tezom o potrebi za novom vrstom kapitalizma, odgovornijeg i reguliranijeg, u kojemu će se revidirati uloga banaka. Smatra da je nužno odijeliti banke od hedge fondova i ostalih investitora na financijskom tržištu. Treba jasno reći onima koji se upuštaju u spekulacije na tržištu kako takvo poslovanje nosi priličan rizik te da je jasno da neće biti bail-outa u slučaju propasti. Tko propadne spekulirajući, sam je za to zaslužan. Druga teza Grayevog zaključka odnosi se na važnost očuvanja države blagostanja. U predstojećim kriznim vremenima, uzevši u obzir da će, sasvim sigurno, doći do iznimno velikog rezanja javne potrošnje te porasta nezaposlenosti, nužno je održati socijalne funkcije države blagostanja.

Upravo se na državu i državni aparat stavlja velika odgovornost. Unatoč visokoj razini globalizacije, država i dalje ostaje osnovna jedinica političke organizacije te vrši ulogu institucionalnog okvira društva. Ona mora ponijeti najveći teret transformacije, čak i remodernizacije.

4. Izlazak iz krize – zadatak za novu integriranu političku znanost

Artikulacija zahtjeva za repolitiziranjem političke znanosti, koji podrazumijeva odmak od racionalističke i apstraktno metodički usmjeravane znanosti kao i strogog pozitivizma, ne bi trebao biti shvaćen kao poziv na uspostavljanje nove dominantne paradigme i monolitnog epistemološkog modela nasuprot onoj potisnutoj. Pouka koju bismo trebali izvući iz povijesti naše znanosti svakako je ta da nema niti može biti jedan jedini pravi put u istraživanju i analizi. Ne postoji superiorna metodologija, koliko god neki tvrdili da postoji. Ono čemu moramo stremiti, radi našeg dobra, je pluralistička i integrirana politička znanost, s mnoštvom zasebnih, ali u cjelini povezanih grana. I ne samo unutar-znanstveno umreženje već, i povezivanje na internacionalnoj razini. Politička znanost ne smije ostati u sjeni jedne ili dvije moćne nacionalne tradicije. Bogatstvo i pluralizam političke znanosti jednako tako dolazi i iz brojnih nacionalnih politoloških tradicija iz cijelog svijeta.

Nije tu riječ o strogo normativnom pitanju kao nečemu što je dobro za političku znanost te nekakvom „praznom moraliziranju“. Takav pomak stvar je krajnje nužnosti, ukoliko se želimo suočiti s globalnom krizom.

Postavljanje normativnih pitanja ne smije nam biti strano. Akcent se mora staviti na razvoj što je politološki (poglavito javno političko) pitanje par excellence. Ne smijemo očekivati da će nas drugi vući za rukav da se latimo posla koji je naš. Jer, budemo li čekali tako nešto, brzo će biti prekasno da se išta napravi. Tendencija k razvojnoj politologiji, na kraju krajeva, nije pitanje samo javnih politika, već cijele znanosti sa svim pripadajućim granama (Strčić, 2008). Tek kada se sami profiliramo kao razvojno orijentirana znanost možemo očekivati da ćemo biti prepoznati kao relevantni stručnjaci na tom području. Potreba za takvom vrstom ekspertize je latentna te je, čini mi se, od rastuće važnosti.

S druge strane, moramo biti svjesni naše posebne uloge u društvu. Zadatak nam ne smije biti puno i potpuno stapanje s pozicijom birokratskog državnog aparata. Uloga je politologa da otkrivaju mane inherentne svakom političkom sistemu, pa čak i onog sistema kojeg osobno preferiramo. Moramo biti svjesni da ne postoji savršeni politički sustav. Dužnost je politologa da otkriva mane ne samo onog sustava kojemu oponira, već i mane onog sustava kojeg preferira! Krička percepcija obvezan je kriterij, jer koliko god nam se činilo da je vlast valjana i poštena, njena je priroda da u izvjesnoj mjeri zloupotrebjava svoje prerogative. No, ustvrđivši da politolog mora imati kritički stav ne podrazumijevam da on mora odbiti involviranje u praksu ili da svaki režim mora promatrati s jednakog vrjednog stajališta. Zahijevati tako nešto je svakako nemoguće i nadasve neprirodno. Moramo biti svjesni da se svijet ne iscrpljuje u crno-bijeloj dihotomiji, jer da je tako, naš bi posao bio odveć lagan.

Literatura

- Gray, John, We're at the fag-end of debt-based finance capitalism <http://www.guardian.co.uk/comments/free/video/2009/mar/09/capitalism-crisis-john-gray> (9.3.2009.)
- Lowi, T. J. (2001) Naš milenij: politička znanost sućeljuje se s globalnom korporacijskom privredom. Politička misao 38 (3), 60–81.
- Soros, George, The New Paradigm for Financial Markets: The Credit Crisis of 2008 and What It Means (PublicAffairs, 2008.), The Crisis and What To Do About It, www.georgesoros.com (11.3.2009)
- Soros, Džordž, 1998., Kriza globalnog kapitalizma (Ugroženo otvoreno društvo). Beograd: SamizdatB92
- Strpić, Dag (2009) Razvojna politologija i politike razvoja: Političko i razvojno harmoniziranje te ciklička sinergija javnih politika. Analiza HPD-a 2008: 211-240.
- Barber, Benjamin (2006) The Politics of Political Science: 'Value-free' Theory and the Wolin- Strauss Dust-Up of 1962, The Evolution of Political Science APSR Centennial Volume - Special Issue
- Dryzek, John S. (2006) Revolutions without Enemies: Transformations in Political Science, The Evolution of Political Science APSR Centennial Volume - Special Issue
- Fried, Amy (2006) The Forgotten Lindsay Rogers and the Development of American Political Science, The Evolution of Political Science APSR Centennial Volume - Special Issue
- Gunnell, John G. (2006) The Founding of the American Political Science Association: Discipline, Profession, Political Theory, and Politics, The Evolution of Political Science APSR Centennial Volume - Special Issue